

Pesant i pesantor

Lluís Marquet

Els termes *pesant* i *pesantor* tenen importància en física i són emprats per a referir-se als fenòmens de l'atracció dels cossos per la força de la gravetat. Tot i que són mots que no presenten, de fet, cap problema, ni formal ni d'ús, volem fer-hi unes breus consideracions.

Ja fa temps que ens vam referir, en un altre lloc, a l'adjectiu *pesant*, que significa «que pesa» i serveix per a qualificar un cos, un objecte, una màquina, etc. que tenen un pes considerable. Així tenim *cos pesant*, *maquinària pesant*, *artilleria pesant*, etc., i fins i tot parlem de *indústria pesant*. Anàlogament, cal dir *aigua pesant*, terme de física nuclear que ja aleshores vam defensar en aquesta forma¹ i que ha estat acceptat així en els diccionaris catalans. Tal com dèiem en l'article referit, en tots aquests casos no és apropiat emprar *pesat -ada* perquè aquest, deixant a part el sentit figurat que té (*un son pesat*, *un temps pesat*, etc.), no significa «que pesa» sinó «que és o ha estat pesat». Dèiem també que *pesant* és un mot de la mateixa formació que molts altres adjectius anàlegs, com *radiant*, que significa «que radia», *brillant*, «que brilla», *absorbent*, «que absorbeix», etc., i remarcàvem la diferència de significat entre *pesant* i *pesat* tot fent referència a un article d'Albert Jané en què s'exposa amb claredat tot això².

Les equivalències del mot *pesant* en les altres llengües són: fr. *lourd -e* (sinònim de *pesant -e*), angl. *heavy*, it. *pesante*, cast. *pesado -a*, termes que ens confirmen que, anàlogament al que fan aquestes, llevat del castellà, cal emprar també en català l'adjectiu *pesant* en els casos abans esmentats, i no pas *pesat -ada*. Cal conservar la distinció anterior, malgrat que el castellà no la faci, perquè resulta útil i enriquidora per a la nostra llengua. Si insistim aquí en tot això és perquè aquests dos adjectius es confonen i sovint s'empra

pesat en lloc de *pesant* per influència del castellà, que fa servir *pesado* i gairebé mai no usa *pesante*.

Un derivat de l'adjectiu *pesant* és el substantiu *pesantor*, que significa «qualitat de pesant» i així podem parlar de la *pesantor d'un cos*. Aquest mot és en el Fabra, que el defineix d'una manera general com a «qualitat de pesant». Però cal dir que té, a més, un ús i un significat especialitzat més precís com a terme de física. Si comparem el terme amb els de les altres llengües trobem que el francès té anàlogament *pesanteur*, mentre que l'italià té *pesantezza* i el castellà fa *pesantez*.

Comentem ara uns aspectes quant a l'ús d'aquests dos termes en català. És un fet que el castellà usa molt poc els termes *pesante* i *pesantez*. Per al primer, prefereix gairebé sempre l'adjectiu *pesado -a*, la qual cosa ha tingut repercussió en el català afavorint l'ús de *pesat -ada* en lloc de *pesant*, tal com hem comentat més amunt. Semblantment, *pesantez* és poc emprat en castellà. En català tampoc no és gaire corrent l'ús de *pesantor*. Però resulta ben apropiat i cal usar-lo com a terme físic per a referir-se als cossos sotmesos a l'acció de la gravetat.

En física hi ha encara els termes, ben corrents, de *gravetat* i *gravitació*, que tenen relació amb *pesantor*. La gravetat és la «força d'atracció que, a causa de la gravitació, és exercida per la Terra sobre els cossos materials». La gravitació és, doncs, la causa de la gravetat. Com veiem, tant *gravetat* com *gravitació* fan referència més aviat al «fenomen de l'atracció universal», mentre que la *pesantor* és la «qualitat», és a dir, la propietat dels cossos de pesar, com a conseqüència del fenomen esmentat.

Diguem de passada que els termes *gravetat* i *gravitació* existeixen en totes les llengües: cast. *gravedad* i *gravitación*, fr. *gravité* i *gravitation*, it. *gravità*

i *gravitazione*, angl. *gravity* i *gravitation*. Quant a *pesantor*, cal remarcar que en la GEC aquest terme, a més de la definició general de «qualitat de pesant», hi figura com a terme de física, amb la següent definició: «atracció d'un cos per la massa d'un astre a causa de la gravitació». Aquesta definició s'assembla a la de la gravetat, però cal distingir els dos conceptes, perquè la gravetat és la força d'atracció, mentre que la pesantor és la qualitat o característica d'un cos de pesar.

A partir de *pesantor* podem crear encara *apesantor*, terme fet a imitació del francès *apesanteur* i que ens pot servir per a indicar «manca de pesantor». És un terme de formació correcta creat a partir dels mots *pesant* i *pesantor*. Creiem que és un neologisme perfectament acceptable que figura en la GEC i en el DGECC però no en el DIEC. La GEC el defineix d'aquesta manera: «absència de pes d'un cos material com a resultat del seu moviment lliure i solament sota la influència combinada de gravetat i inèrcia».

En resum, cal que no oblidem en català l'adjectiu *pesant* que, com hem dit, no és sinònim de *pesat -ada*. Aquell ens serveix perfectament en física per a qualificar els cossos que, per efecte de la gravetat, tenen pes. I, a més, ens permet de crear els derivats esmentats, tan útils per a expressar les propietats indicades. ♦

¹ «Aigua pesant o aigua pesada?», *Serra d'Or*, novembre de 1976, p. 21, recollit a *Novetat i llenguatge*, segona sèrie, Barcino, Barcelona 1981, p. 74-76.

² Albert Jané, «Pesant i pesat», dins la columna «El llenguatge», *Avui*, 10 d'octubre de 1979.